ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ІСЛАМСЬКИЙ СВІТ

**МАМЕДОВ Юсіф Ельман огли - аспірант, кафедра міжнародного права,
Київський інститут міжнародних відносин (Україна, Київ)**

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-23648438>

УДК 341.01

DOI 10.32782/NP.2021.1.21

В этой статье анализируется характер восприятия и влияния различных аспектов объективного процесса глобализации в мусульманском мире на примере исламских стран. Исламский мир борется против негативного влияния глобализации, однако он готов к активной модернизации в экономической, технологической и информационно-коммуникативной сферах при сохранении собственной культурной и духовного наследия.

Ключевые слова: Глобализация; исламские законы; тенденции развития

Постановка проблеми

Як незворотній процес, глобалізація потрясла кожен куточок світу, і всі країни у світі свідомо чи несвідомо були охоплені хвилею глобалізації, взаємозалежності і взаємообмеженню. Різні впливи, спричинені глобалізацією, вплинули й на традиційний ісламський світ, він став неспокійний і вперше стикнувся з такою великою кількістю можливостей та ймовірних проблем, ніж у будь-який період історії. Саме тому перед науковцями постає актуальне завдання сприяти процесу інтеграції міжнародних норм в ісламський світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед учених, які розглядали проблему глобалізації ісламського світу, слід виокремити таких: Абдул Амір, Джон Бейліс, Таррего Бусіма, Ван Джунінг, Юсеф Гальтаві, Стів Сміт, Амаль Таліб, С.М. Хаменеї. Ваго-

му роль відіграють соціологічні дослідження, що проводяться міжнародними інституціями.

Формулювання мети статті

Метою статті є дослідити процеси глобалізації та тенденції інтеграції й розвитку міжнародного права в країнах ісламського світу.

Виклад основного матеріалу

Розвиток статусу ісламського права в умовах глобалізації. Як кодекс поведінки та система цінностей, ісламське право впливає на соціальне життя мусульман на двох рівнях:

Ісламське право - це сукупність релігійних доктрин та правових систем, які глибоко вкорінені в особистих переконаннях та свідомості людей. Визначає їхній спосіб життя та духовне ставлення; для мусульманського суспільства ісламське законодавство вимагає дотримання волі Аллаха та сповідування ісламу.

В ісламі релігія та право є рівнозначними поняттями: легалізація релігії та релігізація права – це основна риса ісламської думки. Відомий сучасний вчений Алі Баєдві зазначав: «Поширення ісламу також є процесом поширення ісламського права. Щоразу, коли мусульмани починають занепадати в певній галузі, авторитет ісламського права також починає знаходитися в цій галузі. У той же час ісламське законодавство не має повноцінного статусу в країнах, де лише де-

кілька людей вірять в іслам у Греції та Болгарії» [1]. Це повністю ілюструє нерозривні та відносини між релігією та законом в ісламі.

Тому до сучасності ісламське право завжди було єдиною правовою системою в ісламському світі, що регулює особисту поведінку і це відіграє незамінну роль у регулюванні мусульманських соціальних відносин. Однак після того, як ісламський світ увійшов до сучасності, через вторгнення західних держав, особливо після Османської імперії та Халіфату

Ісламський світ, колись єдиний і процвітаючий, розпався на багато країн і регіонів, де також існували відносини між ісламом і державною владою. Зазнав глибоких змін і сформував кілька різних відносин, що, у свою чергу, призвело до різного ісламського законодавства в різних країнах і регіонах.

Статус та роль, які роблять правову систему ісламського світу нерівномірною та складною формою. Особливо з кінця 20 століття з бурхливим розвитком тенденції глобалізації в правовій системі ісламських країн з'явилися нові зміни.

Якщо розглянути сучасний стан правової системи в ісламському світі та взаємозв'язок між ісламським правом та іншими правовими системами в різних ісламських країнах, розібравшись, ми виявимо, що його правова система представляє три основні форми: континентальне право, англо-американське право та ісламське право. Відповідно до французького законодавства, система цивільного права, представлена італійським та іспанським законодавством, процвітала в ісламському світі, особливо в арабському Магрібі. Французьке законодавство застосовується до таких країн, як Алжир та Туніс; італійське законодавство застосовується до Лівії. Американська правова система процвітає в таких країнах і регіонах, як Ірак, Судан, Йорданія та Палестина. Як традиційна правова система в ісламському світі, ісламське право, яке колись домінувало в Арабській імперії та зробило значний внесок у її цивілізацію, зазнало безпрецедентного шоку та зневаги.

- До країн з однією системою в основному належать Саудівська Аравія, Іран та інші країни. У цих країнах ісламське пра-

во є основним законом країни і регулює суспільство та всі сфери життя. Як панівна ідеологія країни, ісламське право є не лише кодексом поведінки, яким керуються мусульмани, але й основа управління країною, народом та довгостроковою стабільністю. Крім того, уряди цих країн базуються на ісламському законодавстві, і в їх роботі повинні обов'язково брати участь, керівництво та опіка з боку ісламських юристів. Проте, як загальноприйнята правова система, ісламське право застосовується лише в Саудівській Аравії.

- Країна, яка впроваджує систему розділення адміністрації та освіти, є найбільш типовою для Туреччини. З цього типу або близького до нього інші країни включають Туніс та Алжир, які зазнають глибокого впливу західної культури. Основними правовими системами цих країн є переважно приклад західної правової системи, яка базується на цивільному праві, комерційному праві, кримінальному праві та процесуальному праві, тоді як ісламське право займає другорядне становище;

- Країни, які здійснюють фактичне відокремлення церкви від держави, але не оголосили це в конституції, в основному включають Єгипет, Сирію, Йорданію, Лівію, Ліван та інші країни, більшість ісламських країн належать до цього типу.

Тенденція розвитку ісламського права в умовах глобалізації. Розвиток глобалізації обов'язково поглибить взаємозалежність та взаємовплив країн та регіонів у світі, бо «глобалізація є процес, який все більше пов'язує, наприклад, діяльність в одній частині світу, дедалі більше впливає на людей та суспільство в інших місцях.

Глобалізований світ - це суспільство, в якому політика, економіка, культура та соціальна діяльність стають усе більш тісно пов'язаними ... У всіх аспектах світ стає дедалі меншим і меншим» [2]. У той же час, як багатомірний рух, глобалізація надзвичайно багата змістом, включаючи всі аспекти права. Будучи однією з найважливіших правових систем у світі, на розвиток ісламського права також глибоко впливає хвиля глобалізації, яка демонструє деякі свої особливості та розвиток.

По-перше, розвиток глобалізації прискорив модернізацію ісламського права. Як всесвітній історичний процес, модернізація відбувається як стрибок від старих традицій до сучасного суспільства - це процес, при якому фактори сучасності конкретного суспільства постійно збільшуються. Коли суспільство переходить від старих традицій до сучасної трансформації, закон також стикається з історичними змінами від традиційних до сучасних. У сучасному світі завдяки великому економічному та торговельному обміну між ісламськими країнами та іншим світом, світова економіка та торгівля сприяють обміну ісламської правової системи з правовими системами інших країн світу та сприяють розвитку ісламської правової системи. Однак яким шляхом слід рухатись у модернізації правової системи ісламського світу, безсумнівно, питання уряду та народу ісламських країн. Маршрут реформ модернізації правової системи має два шляхи: один - завдяки військовому контролю ісламського світу з боку західних країн, а також західній думці, культура та ідеологія імпортується та проникають в ісламський світ, щоб ісламські країни могли свідомо чи несвідомо вводити їх у процес юридичної модернізації і пропаганда західної правової культури, що призвело до зміни у правовій системі ісламських країн.

По-друге, зіткнувшись із викликами Заходу, політики, мислителі та правознавці в ісламському світі відреагували позитивно. На їх думку, Ісламські країни мають унікальну правову культуру та цінності, засновані на принципах та дусі Ісламу. В епоху глобалізації зв'язок ісламських країн з іншими країнами в різних сферах продовжує зростати, щоб адаптуватися, для розвитку ісламських країн також слід посилити реалістичний та науковий зміст ісламського права. Хасан Ту Рабин зазначив: "Людина, яка не має знань ісламського права, не має права брати участь у створенні ісламського права, тому що гуманітарні та природничі знання можуть допомогти зрозуміти соціальну реальність та закони її розвитку. Хоч би якими глибокими були релігійні знання, скільки суперечностей і усі проблеми повинні заглибитися в суспільство, звернути увагу на ре-

альність, знайти суть проблеми в соціальній реальності, а потім призначити лікування з ісламського законодавства. Найкращий спосіб вилікувати ці проблеми, щоб краще виконувати релігійні зобов'язання «[3].

Сучасний відомий ісламський вчений Юсуф Гальтаві також думає: «Якщо юрист або муфтії «не розуміє сучасної науки і техніки, таких як життя і гени, то він не може бути правником у цих сферах. Якщо якесь ісламське дослідження буде повністю відокремлене від сучасної науки і техніки, його дослідники не матимуть необхідної кваліфікації «[5]. Погляди цих учених є універсальними в ісламському світі. Причина, через яку ісламські правознавці розглядають гуманітарні та природничо-наукові знання як передумови легального створення, полягає в тому, що це допомагає закону, члени сім'ї розуміють і розкривають мету ісламського права, опановують зміст і дух ісламського права, особливо зв'язок з практичними питаннями (тобто законодавче регулювання поведінки залежить від розуміння та знання самої поведінки), щоб прийняти об'єктивне і справедливе рішення з практичних питань. Тобто розрізнені правові думки та правові норми цивільного права, комерційного права, кримінального права тощо в різних ісламських школах права, згідно із сучасними законами, нормативна форма яких набуває культурної, систематизованої, уточненої, уніфікованої та заснованої на діяльності з юридичного створення, кодифікованої в єдиний кодекс. Ця діяльність включає: обробку деяких правових норм; скасувати або змінити невідповідні частини; усунути внутрішні суперечності; сформулювати нові закони та норми; додати пропуски та виконати конкретну роботу. Метою цієї діяльності є перетворення всіх норм ісламського юридичного інституту в єдність, що базується на загальних принципах та внутрішніх зв'язках, щоб задовольнити звичайних людей, щоб легко та швидко користуватися законом. Системний та законодавчий досвід створив багато правових систем із сучасними та глобальними характеристиками, такими як закон про інтелектуальну власність, закон про забруднення повітря, екологічне та

ресурсне право тощо сформували правову систему з ісламськими характеристиками.

По-третє, розвиток глобалізації спонукав ісламське право стати більш технічним та спеціалізованим. Як механізм соціального контролю закон повинен бути уніфікований, стандартизований та дієздатний. Але насправді закон може це зробити лише після формалізації та технічного оформлення. У контексті глобалізації багато ісламських країн мають багато проблем із недокументованими професійними знаннями та високим технічним змістом. Законотворці стикаються зі складністю та різноманітністю, і його сфера дії на сфери політики, економіки, науки і техніки, освіти, охорони здоров'я, торгівлі, промисловості та сільського господарства. Це вимагає від ісламських юристів повного розуміння всіх видів знань, а також проведення спеціалізованих досліджень у певній галузі. Тому деякі вчені стверджували, що правовий розвиток в ісламському світі повинен прийняти метод поділу професій і категорій, тобто наслідування сучасного підходу. Природничі та гуманітарні науки поділяються на дисципліни та спеціальності, а соціальні відносини та правові норми ісламського права коригуються відповідно до правових норм. Два стандарти методів коригування поділяються, утворюючи тим самим юридичні напрями, які регулюють різні соціальні відносини, такі як цивільно-правові відносини, кримінально-правові, адміністративно-правові та ін. Класифікація та поєднання цих юридичних напрямів становлять всеосяжну, добре структуровану та внутрішньо кооперативну співпрацю, добре регламентована правова система дозволяє юристам різних дисциплін проводити юридичні дослідження та робити правотворчість у межах своєї професійної сфери, забезпечуючи тим самим свої дослідження, а також ефективність та практичність результатів. Поділ дисциплін є основою сучасної університетської системи, цей метод навчання визначається широким спектром дисциплін та розширенням галузей» [4]. Зміст страхування включає релігійні фонди, соціальне страхування, транспортне страхування, страхування суден тощо. Вони загалом застосовуються у різних комерційних сфе-

рах; з точки зору системи оподаткування, на додаток до традиційної системи ісламські країни прийняли більш гнучкі методи податкового регулювання, такі податкові форми, як податок на землю, податок на товар, податок на прибуток та податок на додану вартість, були розроблені, особливо для ісламу «Нова форма багатства», яка не зафіксована в законі, оподатковується державою, і встановлюється максимальна сума капіталу та доходів фізичних осіб. Це підвищення передбачуваності, розрахунку та прозорості закону, тобто реалізація верховенства права для забезпечення руху капіталу, торгівлі та ринку та більш ефективної роботи.

По-четверте, розвиток глобалізації сприяв обміну та поширенню культури ісламського права та інших правових культур. Виникнення правової глобалізації починається з поширення правової культури, поширення правової культури є результатом правової глобалізації. Формування забезпечує можливість [5]. Однак у різні історичні періоди глибина і широта поширення культури досить різні. Серед них обмін та поширення культури ісламського права та інших правових культур в основному проявляються як: одним із них є сприяння подальшій інтеграції ісламського права та міжнародного права; глобалізація права є результатом спільних дій суверенних держав.

Для ісламських країн, з одного боку, вона повинна виконувати положення відповідних міжнародних організацій та їхні договори, з іншого боку, необхідно прийняти відповідну політику для захисту власних інтересів. Тому ісламські країни поважають і захищають іслам.

Одночасно із цією правовою культурою вони приділяють дедалі більше уваги розумінню та застосуванню міжнародної діяльності при реалізації своїх національних стратегій та зовнішньої політики.

Водночас західні країни мають універсальну цінність у галузях міжнародного публічного права, комерційного права, зовнішньоекономічного права та процесуального права. Характеристики, що не суперечать духу ісламського права, також більш-менш запозичені і поглинаються ісламським правом; по-друге, населення ісламського

світу робить масштаб міграції та пересування, що перевершили будь-який попередній історичний період, особливо із збільшенням кількості мусульман, які емігрували до Європи. Це сприяло міграції культури ісламського права. Ці мусульманські групи іммігрантів принесли культуру ісламського права до місця еміграції, що значно сприяло розвитку, поширенню та обміну культурою; третя - це різноманітні форми та багатий зміст академічних досліджень, проведених ісламським світом з іншими країнами, також обмін іноземними студентами, обмінні візити науковців, переклад та впровадження книг ісламського права, використання Інтернету тощо, мають значення для культури ісламського права. Поширення відіграло позитивну роль у сприянні та подальшому розширенню обміну ісламською правовою культурою з іншими юридичними культурами.

По-четверте, розвиток глобалізації відкриває нові можливості для відродження та розвитку ісламського права. «Відродження» - одна з ісламських культур, традиція. Сунна говорить: «Дійсно, Аллах направить людей, які відродять свою релігію, до ісламської нації на початку кожного століття» [6] Відповідно до тлумачення ісламських учених, «особа» в хадисах відноситься як до однини, так і до множини [7].

Звичайно, процес глобалізації мав великий вплив на ісламські країни та кинув виклик ісламському законодавству. Відродження і розвиток принесли безпрецедентні можливості, тому що суть глобалізації полягає в розширенні соціальної взаємодії людини. Це виявляється в диверсифікації суб'єктів спілкування, розширенні сфери застосування, збільшенні. Правова система зобов'язана відповідно змінюватися.

По-п'яте, розвиток глобалізації поступово зробить ісламське право важливою частиною різноманітної правової культури деяких ісламських країн. Глобалізація права не означає, що глобальне право буде уніфіковане, і з'явиться універсальний «світовий закон».

Тенденція розвитку: інтеграція та диверсифікація. Глобалізація права означає, що правові системи, які спочатку були ізо-

льовані одна від одної, починають «спілкуватися» і зберігають свою незалежність та особливість, одночасно маючи певні загальні характеристики. Це визначає, що ісламське право залишатиметься країною із системою поділу влади та релігії, як згадано вище, але це важлива частина різноманітної правової культури ісламських країн, яка не задекларована конституцією. Таким чином, як традиційна правова культура, ісламське право все ще є кристалізацією ісламських національних цінностей, способів мислення та юридичної практики. Має глибоке походження та сильну життєву силу, має глибокий вплив на мусульманське громадянське суспільство та політику. Не можна ігнорувати вплив правової системи. Хоча багато ісламських країн пересаджують західні закони різною мірою, це не може вплинути на Ісламську державу.

Висновок

Юридична глобалізація - це не лише всесвітній історичний процес, а й регіональний історичний процес. Від глобалізації права, з точки зору історії, глобалізація права є універсальною. Рано чи пізно розвиток законів у різних країнах світу піде цим шляхом, тому він є універсальним.

Однак кожна сучасна країна має різну історію соціального розвитку та правового розвитку, і правова глобалізація має конкретне вираження в кожному історичному процесі правової глобалізації націй, суверенних держав та суспільств. Саме в цьому сенсі розвиток ісламського права є іншим.

Модель розвитку є як універсальною, так і специфічною (регіональною). Його універсальність виявляється в його розвитку як світовий історичний процес, схожий на розвиток глобалізації права; його особливістю є те, що його розвиток завжди відповідав ісламському розвитку.

Віра, мова, історія, культура та традиції нації тісно пов'язані між собою, відображаючи зміни в глобалізації законів в ісламських країнах та суспільстві. Процес трансформації, особливо мудрості та способу життя арабo-ісламського народу, панує за певних соціальних та історичних умов.

АНОТАЦІЯ

У цій статті аналізується характер сприйняття і впливу різних аспектів об'єктивного процесу глобалізації в мусульманському світі на прикладі ісламських країн. Ісламський світ бореться проти негативного впливу глобалізації, проте він готовий до активної модернізації в економічній, технологічній та інформаційно-комунікативній сферах за умови збереження власної культурної та духовної спадщини.

Ключові слова: Глобалізація; ісламські закони; тенденції розвитку

Література

- [1] Тарперо Бусіла. Статус-кво правової системи між ісламським та світським правом (видання Arban) [М]. Каїр: Каїрське східне видавництво, 1996. С. 87-89.
- [2] Див. Джон Бейліс, Стів Сміт, Глобалізація світової політики М Оксфорд: Оксфордський університет, 1997. Ред. 2017. С. 135-138.
- [3] Амаль Таліб. Спрощення та інновації ісламського права (версія Arman) [ЕБ / OL]. [2004-06-05]. [www.taghrib.org \ arabic](http://www.taghrib.org/arabic).
- [4] Абдул Амір. Про класифікацію ісламського права (версія Arban) [ЕБ / OL]. [2004-08-25]. [www.taghrib.org \ arabic](http://www.taghrib.org/arabic).
- [5] Ван Джунінг. Про глобалізацію правового розвитку J. Дослідницький форум, 2005 (4). С. 36.

[6] Юсеф Гальтаві. Традиція та модернізація ісламського права (видання Arban) [М]. Ліван: Видавництво місії в Бейруті, 2001.С. 203-204.

[7]Хаменеи С. М. Толкование глобализации в исламе // Глобалистика: международный междисциплинарный энциклопедический словарь / гл. ред. И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. М.; СПб.; Н.-Й., 2006. (Khamenei S. M. Interpretation of globalization in Islam // Global Studies: International Interdisciplinary Encyclopedic Dictionary / Ed. by I. I. Mazur, A. N. Chumakov. Moscow; St. Petersburg; N.-Y., 2006).

Mammadov Yusif Elman oglu, postgraduate student, Department of International Law, Kyiv Institute of International Relations (Ukraine, Kyiv)

THE IMPACT OF INTERNATIONAL LAW ON THE ISLAMIC WORLD

This article analyzes the nature of the perception and influence of various aspects of the objective process of globalization in the Muslim world on the example of Islamic countries. The Islamic world is fighting against the negative effects of globalization, but it is ready for active modernization in the economic, technological and information-communication spheres, provided that its own cultural and spiritual heritage is preserved.

Keywords: Globalization; Islamic laws; development trends